

Nonprofit Monitor (2011)
www.nonprofitmonitor.hu
8. szám, 7-19. oldal
ISSN 2062-0861

Megjelenik a Nemzeti Civil Alapprogram támogatásával

Domokos Tamás **A Sajó-Rima Eurorégió civil szervezeteinek kompetenciái**

Jelen elemzésünk célja az Echo Innovációs Műhely „Civil együttműködés fejlesztése a Sajó-Rima Eurorégióban az ETEOP forrásokhoz való hozzáférésre” c pályázati programjának megalapozása részben desk research adatok, elemzések részben pedig a programra jelentkező szervezetek körében végzett kérdőíves felmérés alapján.

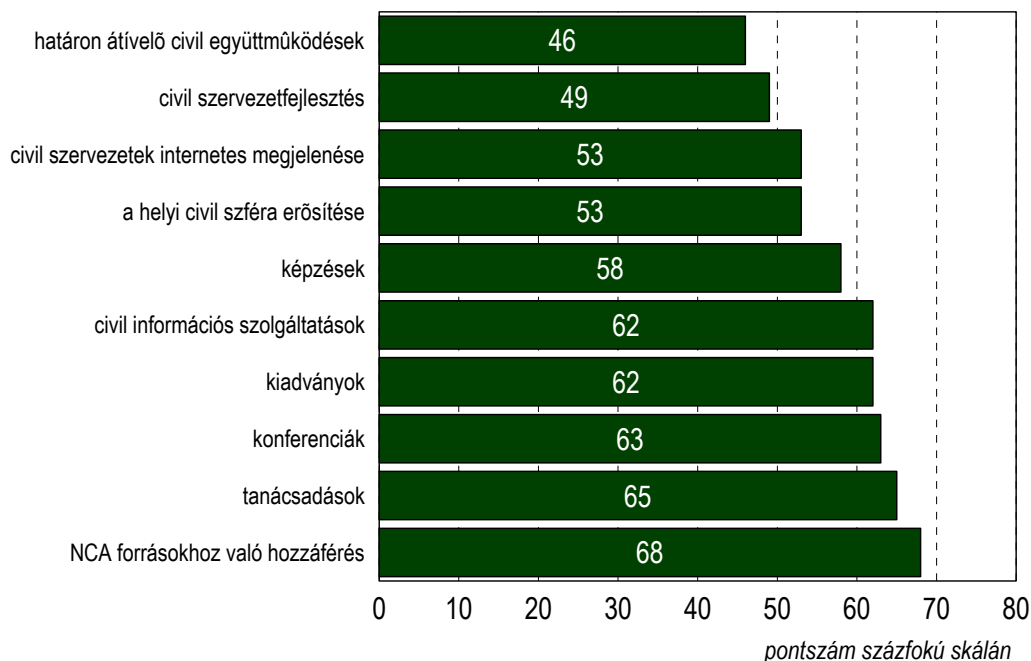
1. Az adatok forrása

A térség civil szervezeteinek kompetenciáit és szükségleteit egy célzott kérdőíves kutatás keretében tártuk fel, melyhez igénybe vettük a nyilvános civil címtárak adatait. Az empirikus adatok felvételére, a kérdőívek kitöltésére 2009. október 10-30 között volt lehetőségük a Sajó-Rima Eurorégió civil szervezeteinek egy interneten elérhető kérdőív segítségével. Az adatfelvételi idő alatt mindösszesen 42 klasszikus civil szervezet kapcsolódott be a felmérésbe és válaszolt kérdéseinkre. A minta, bár nem reprezentálja a szó szigorú statisztikai értelmében a térség civil szektorát, arra alkalmas, hogy a projekt további tervezéséhez empirikus információkat adjon.

2. Civil szolgáltatásokhoz való hozzáférés

A célcsoport a jelenleg elérhető civil szolgáltatásokkal összességében kis mértékben elégedett, leginkább az NCA forrásokhoz való hozzáféréssel, az elégedettség megközelíti a 70 pontot százalékos skálán. 61-63 pontra értékelték a szervezetek a régióban a tanácsadásokat, a konferenciákat és a civil kiadványokat, és az információs szolgáltatásokat, míg a civil együttműködések, a civil képzések rendszere, a civil szervezetfejlesztés, a civil szervezetek internetes megjelenése és a helyi civil szféra erősítése jelentős fejlesztésre szorul a térségben. Különösen kritikus a civil szervezetek a határon túli együttműködések helyzete, ez utóbbi alátámasztja a program fontosságát.

A Sajó-Rima Eurorégióban a civil szolgáltatásokkal való elégedettség

A jelenleg hiányzó szolgáltatásokkal kapcsolatban a szükségletfeltárásban az derült ki, hogy a érdekérvényesítésben semmilyen szolgáltatás nincs, komoly problémát okoz a civil helységgazdálkodás kérdése, illetve nem igazán segíti semmilyen szolgáltatás a forrásallokációt. Hiányoznak a komplex civil tanácsadások és a szervezeti mentorálás illetve a partnerségi programok.

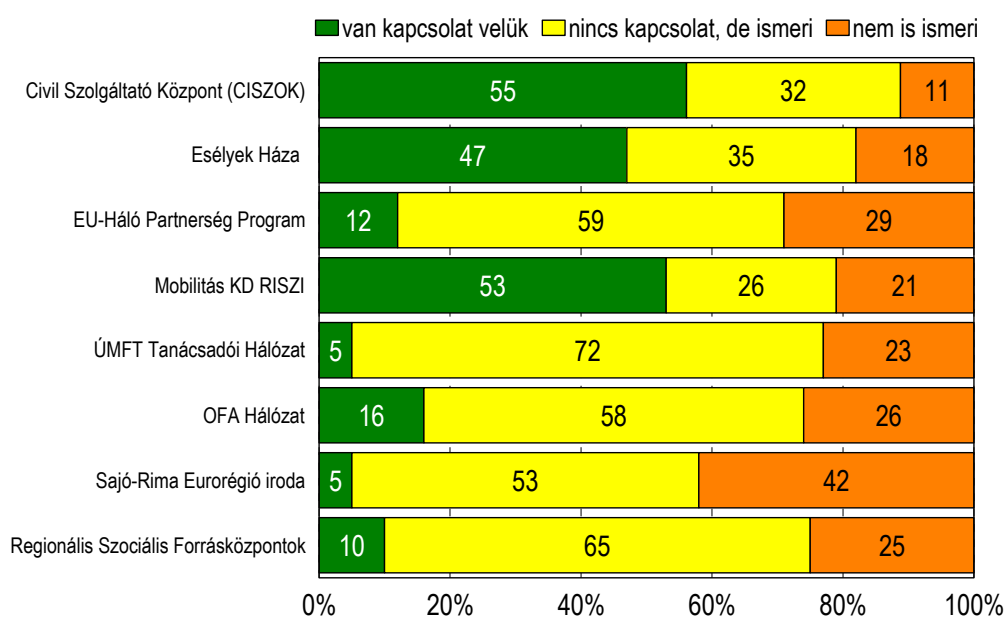
A térségben a magyar oldalon működtetett Megyei Civil Szolgáltató Központ (CISZOK) egyes szolgáltatásaival való elégedettséget részleteiben is mértük a kutatás során. A legnépszerűbb CISZOK szolgáltatások a konferenciák szervezése, civil adatbázisokhoz való hozzáférés, képzések, workshopok szervezése, NCA tájékoztatás, tanácsadás és a hírlevél, ezeket a célcsoportunk 40-56 százaléka vette már igénybe, míg az ellenkező póluson a civil könyvtár és az eszköz kölcsönzés valamint az irodai szolgáltatások áll, melyet 84-88 százalékuk nem vette még igénybe, így véleményt sem tudott alkotni róla. Összességében nagyon alacsony a CISZOK szolgáltatásait igénybevevő szervezetek aránya. A legtöbb szolgáltatással – azon kevesek akik igénybe veszik – egyébként elégedettek, komolyan inkább csak a tanácsadásokat kellene fejleszteni.

A BAZ Megyei Civil Szolgáltató Központ (CISZOK) szolgáltatásaival való elégedettség

	Elégedettségi index (százfokú skálán)	Nem vette még igénybe (%)
Civil könyvtár	90	86
Irodai szolgáltatások (fénymásolás, nyomtatás, internet)	90	86
Jogi tanácsadás	73	86
Hírlevél	76	46
Konferenciák	75	62
Eszköz kölcsönzés	65	90
Szervezetalapítási tanácsadás	55	78
Pályázatfigyelés	76	66
NCA tájékoztatás, tanácsadás	70	54
Képzések, workshopok	72	62
Civil adatbázisok	78	82
Pályázati tanácsadás	69	70
Könyvelési, gazdálkodási pénzügyi tanácsadások	65	90
Honlapon lévő információk	80	66

A térségben több olyan megyei illetve regionális szakmai szolgáltató hálózat működik, melyek közvetve vagy közvetlenül a civil szervezetek támogatását célozzák. Ezek közül a CISZOK csak egy, bár kétségtelen talán a legfontosabb intézmény. A megyében két szolgáltató szervezettel van intenzívebb kapcsolata a civil szervezeteknek, az egyik a CISZOK a másik pedig Mobilitás Országos Ifjúsági Szolgálat Észak-Magyarországi Regionális Ifjúsági Szolgáltató Irodája

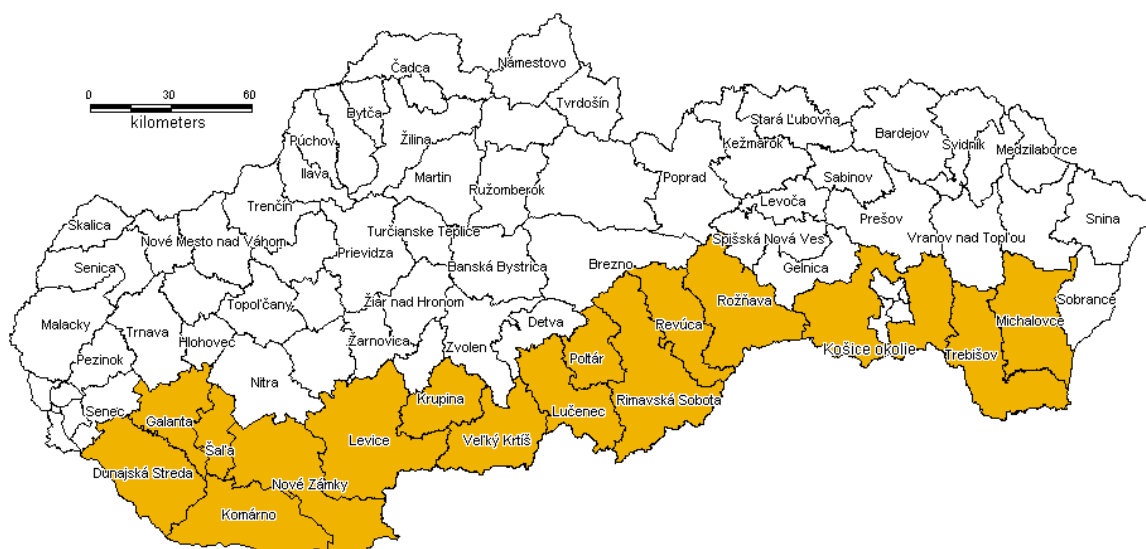
A célcsoport kapcsolata a civil szolgáltató szervezetekkel

3. Humánerőforrás migráció a térségben

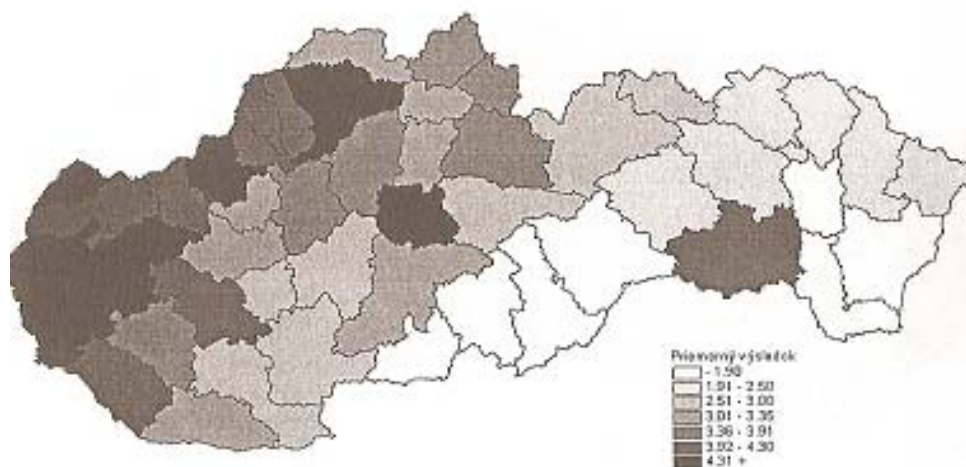
Szlovákia felől közelítve napjainkban nyilvánvalóan nagyobb súlyt kell fektetni a kifelé irányuló migrációra (OUT migration), mert a külföldön dolgozó szlovák lakosok száma jelentősen nagyobb, mint a Szlovákián dolgozó idegen állampolgárok száma (a 2005-ös év végen a Szlovák Munkaügyi és Szociális Központ az UPSVAR szerint mindössze 7000 fő). Azonban feltételezhetjük, hogy a növekvő gazdaságnak köszönhetően Szlovákia egyre vonzóbb lesz a munkaerőpiaci migráció szempontjából mint befogadó ország is. A hivatalos előrejelzések, központi prognózisok is azt feltételezik, hogy a bevándorlók száma növekedni fog, miközben jelentős részük migráns munkavállaló lesz. A jelenleg Szlovákiába beáramló külföldi munkaerő nagyrészt ideiglenes munkásokat, idénymunkára szerveződött csoportokat jelent (Románok, Ukránok és mások), akiket különböző kisebb cégek alacsonyabb munkakörben alkalmaznak. Mindkét oldal a bér költségből fakadó előnyöket használja ki, és ezt egyelőre csak növelik a beszűkült munkaerőpiaci, a munkahelyek hiánya az említett országokban.

A magyar–szlovák határon közvetlenül 16 járás található a szlovák oldalon, mely 16 térség olyan földrajzi területet képez, melyeken a magyar-szlovák munkaerő áramlás szempontjából kölcsönhatás mértéke potenciálisan a legnagyobb, Galánta, Vágsellye, Poltár és Nagymihály kivételével az összes járás határos Magyarországgal. A nevezett járásokban azonban szintén viszonylag magas szintű interakciót lehet feltételezni, annak ellenére hogy nem határosak Magyarországgal, a határhoz viszonylag közel fekszenek, ill. olyan gazdaságilag különösen vonzó magyarországi régiókkal szomszédosak, melyek attraktívak a szlovák munkavállalóknak.

A kérdéses területek szociális és gazdasági színvonalának áttekintése egyrészt fontos elme az makrostatisztikai elemzésnek, másrészt viszont úgy tűnik, mintha a szabad munkahelyek hiánya és a határmenti szlovák lakosság alacsony életszínvonala veszítene jelentőségéből a munkaerő migrációja szempontjából. Paradoxnak számít, hogy azokban a régiókban ahol a legnagyobb a munkanélküliség, a cégeknek problémát jelent megfelelő munkaerőt találni. Már nem csak arról van szó, hogy nincs elég szakképzett munkás, hanem egész egyszerűen arról van szó, hogy a térségbeli szlovák cégek mint munkahely kínálat nem elég vonzóak, nincs kereslet a szabad munkahelyek irányt. Feltételezzük, hogy ez részben az alacsony munkabérek és a párosuló magas követelmények következménye. A szlovák-magyar határszakaszon lévő dél-és kelet- szlovákiai térségek döntő hányada Szlovákia átlagon aluli fejlettségű területeihez tartozik. A konkrétan vizsgált Zempléni területek Szlovákia legkevesbé fejlett régiói közé tartoznak. Kelet-Szlovákia a legelmaradottabb szlovák területek közé tartozik és a szemben lévő magyar oldalon is korlátozottabbak a munkalehetőségek.

Szlovákia regionális különbségei (Korec 2005)

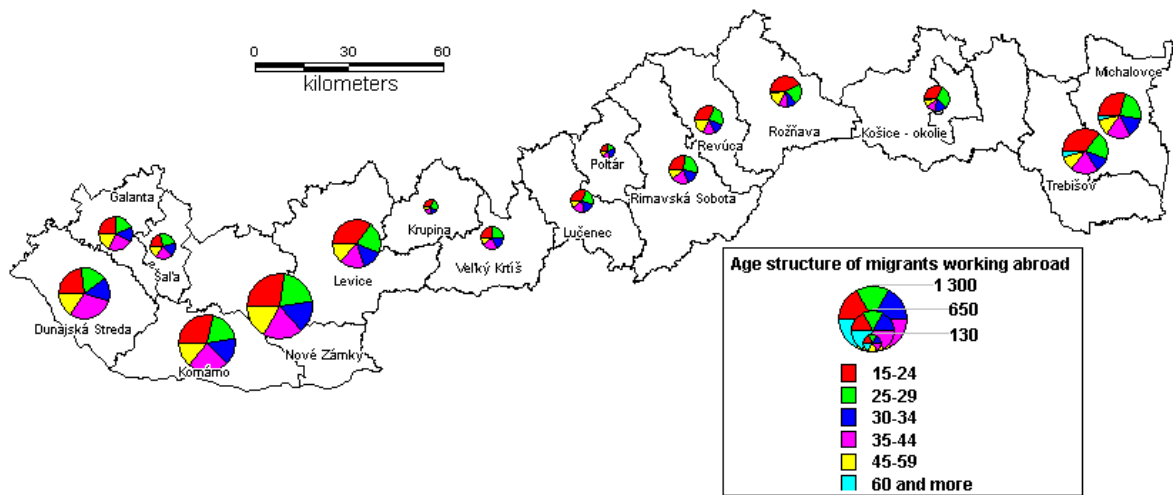

Obrázok 41 Regionálna diferenciácia Slovenska (priemerný výsledok reálnych parametrov z obr. 33 – 40)

A külföldön dolgozó szlovák munkavállalók száma nem olyan függ olyan nagy mértékben az országhatártól való távolságától, mint ahogy azt elsőre gondolnánk. A határtól messzebb fekvő Kelet-Szlovák járások is viszonylag magas értékekkel rendelkeznek és ezek az értékek magasabbak mint a határhoz közelebb fekvő Közép-Szlovákia déli területei. Kelet-Szlovákiában egyértelmű a férfiak dominálnak a munkaerőpiaci migrációban a statisztikai adatok alapján.

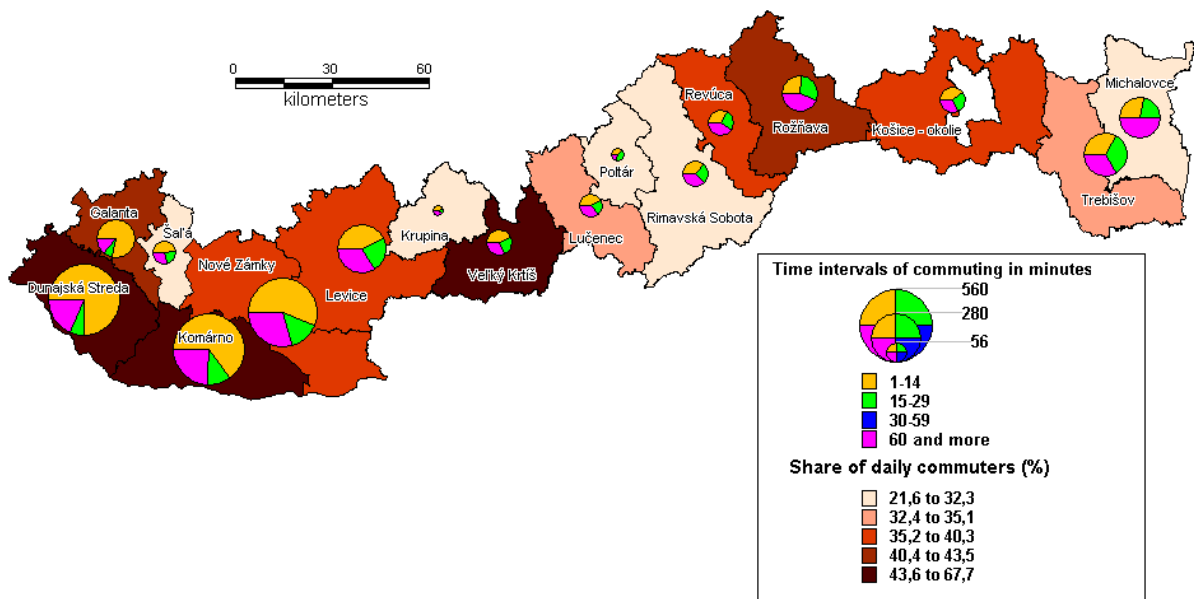
A legfiatalabb, 15-24, korosztály a Rozsnyói járásban dominál és az összes járásban a 45-59 éveseknek képezik a legkisebb részt a migráns populációból. A Népszámlálási adatok megerősítik azt az általánosan elfogadott trendet, hogy a fiatalabb korosztályoknak általában nagyobb a mobilitása. Ha csak a hosszabb időtávú rendszertelen mozgásról volna szó (a rendszeres hazatérés nélkül, naponta vagy hétvégente), akkor a fiatalabb korosztályok fölénye még nagyobb lenne.

Külföldi munkaerőpiaci migránsok kor szerinti megoszlása (2001)

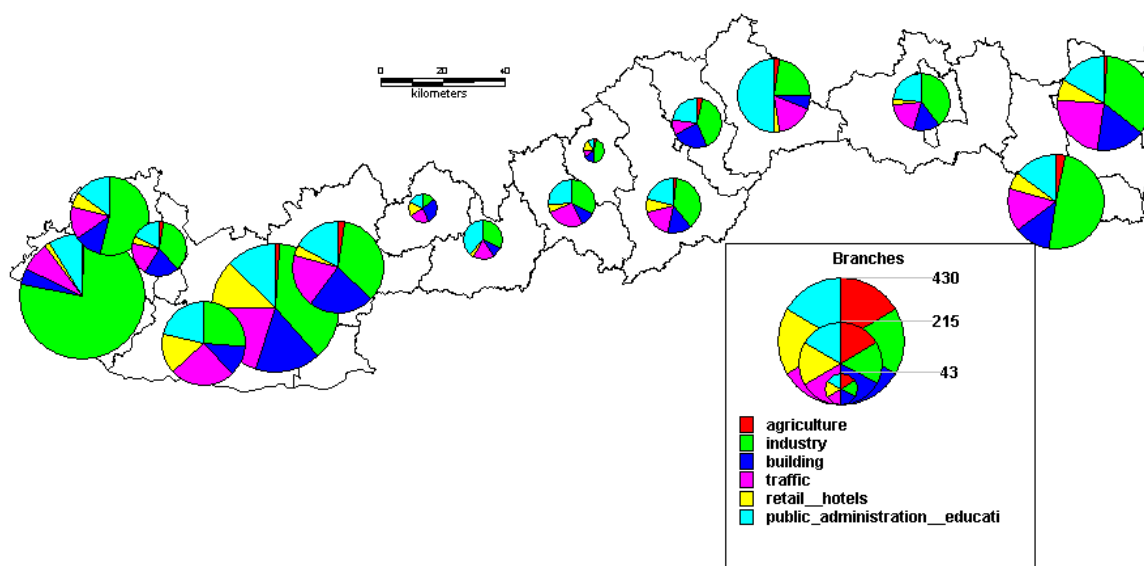
Az ingázás időtartama és a napi ingázók aránya az összes munkaerőpiaci ingázó arányában (2001)

Szerző: Branislav Bleha, 2001-es számlálás átszámolt adatai

A népszámlálási adatokból készített utolsó ábra a munkájuk miatt a településükről naponta eljárók összetételét mutatja azon ágazatok szerint amelyekben dolgoznak. A járások többségében meghatározó az iparba való „bejárás”, elsősorban ez a Dunaszerdahelyi, Vágsellyei, Tóketerebsi járásokban észlelhető. Négy járásban (Rozsnyó, Korpona, Nagykürtös, Poltár) nem létezik domináns ipari pozíció. A naponta ingázók ágazatok szerinti megoszlása túlnyomórészt a határ magyar oldalán elérhető feltételektől függ. Például a kifejező ipari dominancia napi migrációban a Dunaszerdahelyei járásban egyértelműen Győrre vonatkozik.

Településükről naponta eljárók összetétele ipari ágazatok szerint (2001)

4. Civil partnerség szükségletei

A civil szervezetek munkatársait, önkénteseit, vezetőit a háttérvizsgálat során arról is kérdeztük, hogy ha a közösség szempontjából hasznos programot, intézményt szeretnének létrehozni vagy fejleszteni a civil szervezetek egy Szlovák-Magyar Területi Együttműködési Program, hazai TAMOP vagy TIOP esetleg EMOP program keretén belül, vajon milyen szövetségeseket találhatnak ezekhez a fejlesztésekhez. Nyilván a partnerség erősen függ a tervezett program jellegétől, de általánosságban a saját tapasztalatokból kiindulva egyfajta becslés körvonalazható a megye kistérségeiben várható UMFT partnerségi problémákkal kapcsolatban.

A kutatásban 17 intézményt, szervezetet soroltunk fel, arra kérve a válaszolót, hogy mindegyikről döntse el a saját korábbi tapasztalatai alapján, hogy ha településén valamely szervezet a

közösség szempontjából hasznos dolgot szeretne létrehozni (pl. helyi rádiót, ifjúsági házat, kulturális fesztivált, közösségi klubot, települési reszocializációs programot, stb.), akkor az adott partnerek, társadalmi szereplők ennek a kezdeményezésnek inkább az ellenségei lennének, inkább a szövetségesei, vagy pedig közömbösek lennének. A kapott adatokat -100 és +100 pont közötti mérleg indexre vetítettük, ahol a negatívum az ellenséges hozzáállást, a pozitív tartomány a vélt szövetségi magatartást projektálja.

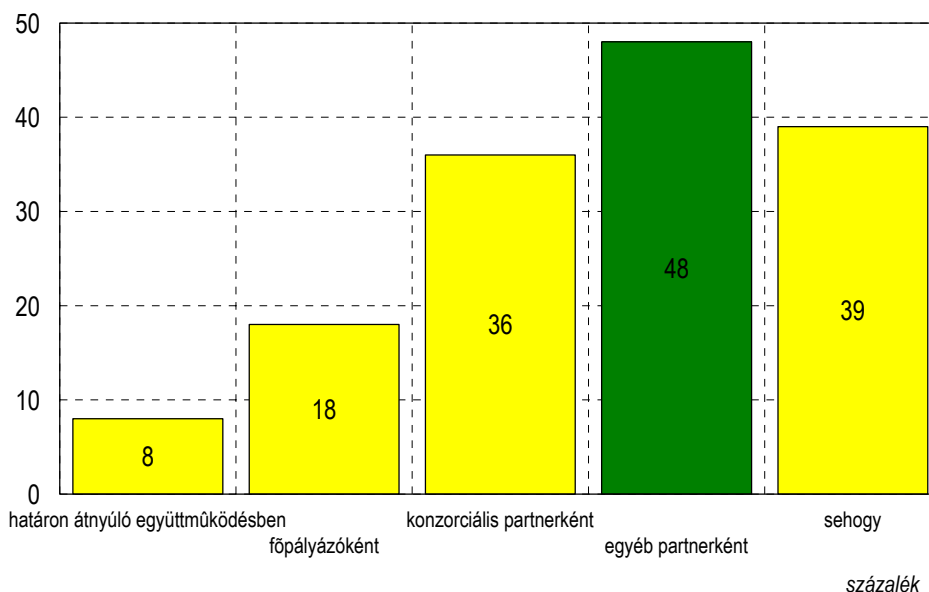
Az adatokból kiderült, hogy a térségi szereplőkre a képzés célcsoportja alapvetően szövetségesként tekint, még a leginkább hátra sorolt szereplők – jellemzően a helyi testület – pontszáma is mérleg indexen +52 pont, a többi potenciális partner ennél is pozitívabb megítélést kapott. A legmagasabb pontszámot nem véletlenül a helyi média és helyi civil szervezetek kapták.

Vélt partnerségi szint mérleg-indexen

	Átlag
a polgármesteri hivatal	61
a polgármester	74
a képviselőtestület	52
a környező települések lakói	32
a többcélú kistérségi társulás	82
Falugondnok	50
helyi civil szervezetek, klubok	100
a helyi egyházak	69
oktatási, nevelési intézmények	87
szociális és egészségügyi intézmények	75
kulturális és művelődési intézmények	77
helyi vállalkozók	75
rendőr, vagy körzeti megbízott	81
Polgárőrség	88
Írott sajtó (hírlevelek, újságok)	91
elektronikus sajtó (TV, rádió)	86

Pontszám -100 és +100 között

Civil részvétel konzorciumban megvalósított programokban

A civil szervezetek kompetencia feltárásából kiderült, hogy a célcsoportunkba tartozó Sajó-Rima Eurorégió civil szervezeteinek többsége, 81 százaléka rendelkezik állandó civil partner szervezettel, ennek ellenére 39 százalékuk még egyáltalán nem vett részt konzorciumi partnerként, főpályázóként vagy egyéb együttműködő szervezetként konzorciumban megvalósuló programban.

Ha nem csak a konzorciális partnerséget nézzük hanem mindenféle egyéb formát is, akkor pályázati programokban a célcsoportunk 33 százalékának volt már partnere önkormányzat, 38 százalékának önkormányzati intézmény, 66 százalékának másik civil szervezet és 17 százalékuknak piaci szereplő. Ez azt jelenti, hogy a megyei civil szervezetek többségének a pályázati partnerség nem ismeretlen, csupán a szigorúbb, jogilag szabályozott konzorciális partnerség áll tőlük távol.

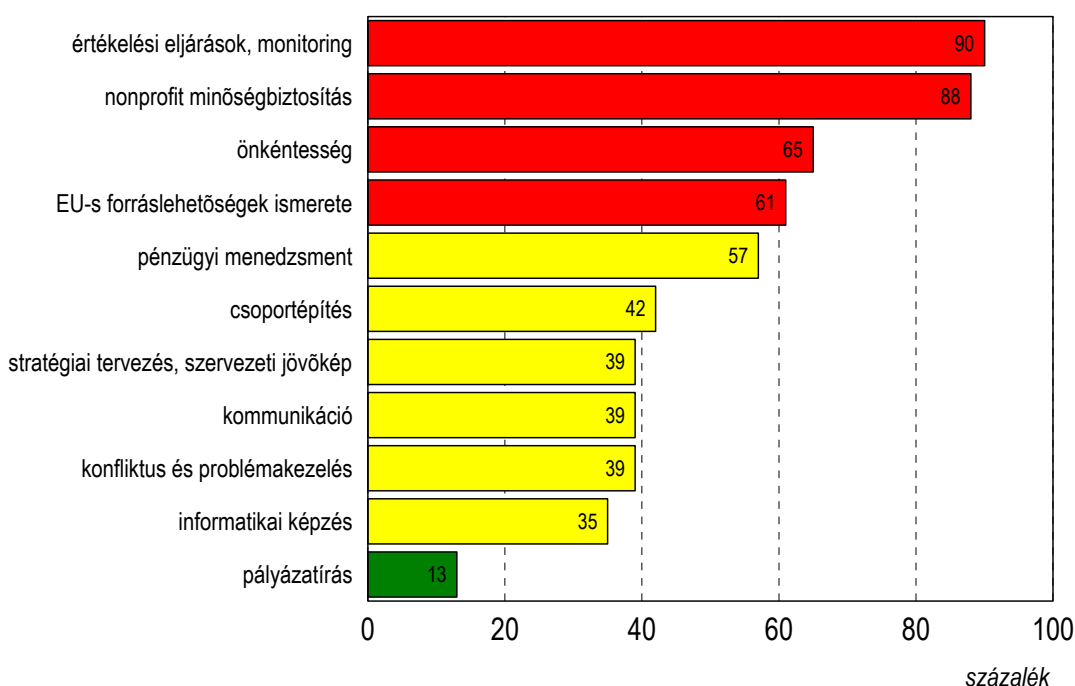
5. Előzetes ismeretek és képzési tapasztalatok

A szervezeti kérdőívből részletesen kiderült, hogy mely témakörökben vettek részt civil szervezetekből képzésen vezetőségi tagok, önkéntesek vagy munkatársak, esetleg többen. Ezek alapján az állapítható meg, hogy a civil szervezetek felénél a rendelkezésre álló humán erőforrás semmilyen szervezetfejlesztő vagy pályázati menedzsmet jellegű képzésben nem vett részt. Ahol vannak résztvevők, azon szervezeteknél jellemzően a szervezet vezetőségéből vettek részt elsősorban a különböző képzéseken. A vezetőség tagja a szervezetek 44-57 százalékánál, alkalmazottak más munkatársak a civilek 22-43 százalékánál, az önkéntesek pedig 8-17 százalékuknál vett részt

valamilyen képzésben, vagyis a szervezetek elsősorban a vezetőségnél tervezik koncentrálni az ilyen szakismereteket.

A szervezetfejlesztés és menedzsment területeket részletesen vizsgálva az derült ki, hogy a civil szervezetek az elmúlt öt évben leginkább a pályázati képzéseken vettek részt, közel 80 százalékuknál van olyan humán erőforrás, aki ilyen képzést megjárta. Ezt követi az informatikai jellegű képzések.

Azon civil szervezetek aránya amelyekből senki nem vett részt az alábbi képzéseken az elmúlt 5 évben

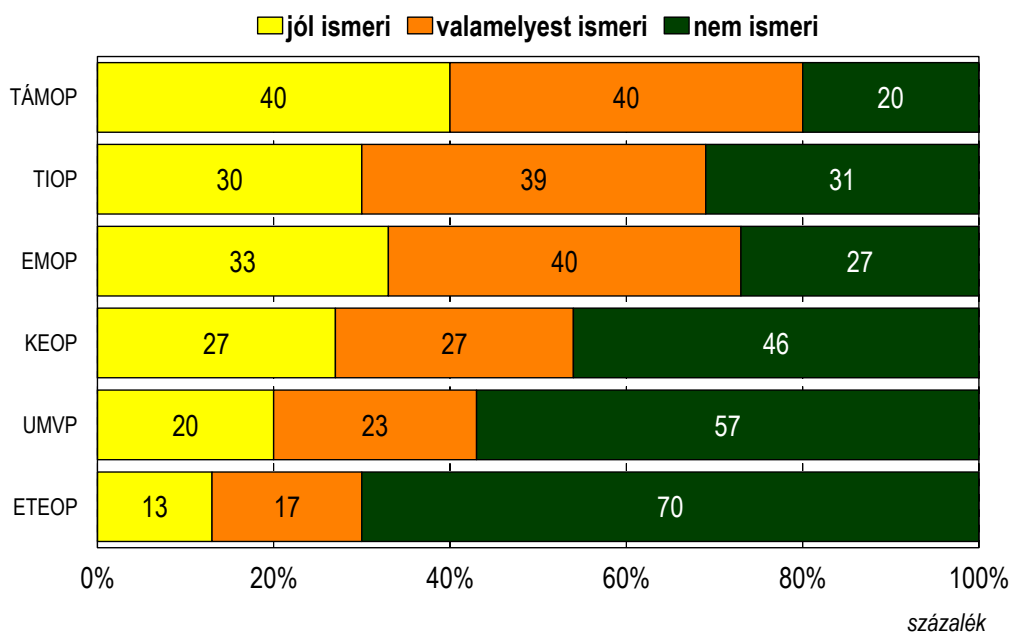

Azok a képzések amelyeken eddig részt vettek, részt vehettek a Sajó-Rima Eurorégió civil szervezetei, jellemzőn egy-két naposak voltak, az ennél hosszabb intenzív tréningen vagy tanfolyamon mindössze a válaszoló civil szervezetek egytizedének volt módja.

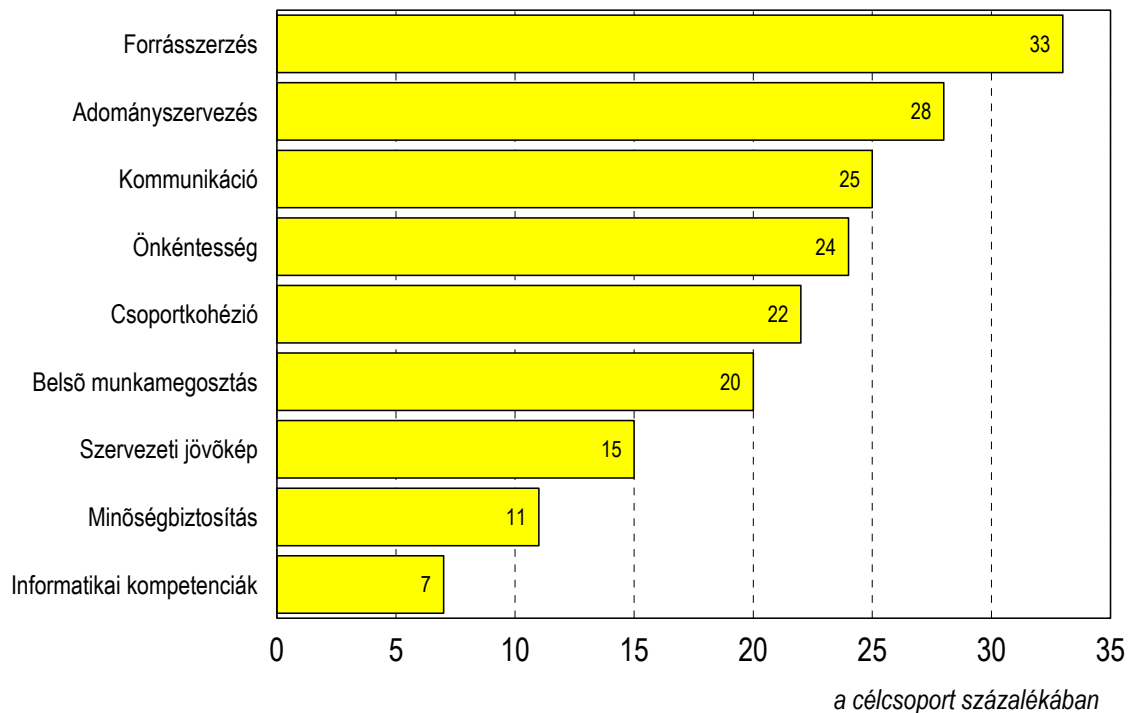
A pályázati programunk fontos elvárt célja, hogy a célcsoportot képesség tegyük a határon átnyúló partnerségben EU forrásokhoz való hozzáféréshez, akár pályázóként, akár partnerként. Ezzel kapcsolatban a szükségletfeltárás azt mutatja, hogy ezek a pályázatok nem teljesen ismeretlenek a válaszoló civil szervezetek előtt, a TÁMOP-ot a szervezetek fele, a többit – az ETEOP-ot kivéve – 20-25 százalékuk saját bevallása alapján ismeri, de további 30 százalékuk is hallott már róla valamit. A jelentkezők között 2 olyan szervezet is volt, amelyik már nyújtott be partnerként vagy pályázóként ilyen pályázatot.

A kutatás során válaszoló – egyébként valószínűleg az átlagnál motiváltabb civil szervezetek - kérdezett szervezet 48 százalékánál a vezetők nagyon, további 38 százalékánál inkább fontosnak tartja a szervezetfejlesztést. Ha a jövőben lenne civil szervezetek számára ingyenesen elérhető komplex szervezetfejlesztésre lehetőség, a szükségletfeltárásban elért szervezetek több mint háromnegyede (81 százalék) első hallásra úgy foglalt állást, hogy részt vennének benne. Nyilván a kötelezettsége megismerésével ez az arány csökkeni fog, de még így is várható hogy a program teljesíteni tudja az elvárt indikátort erre vonatkozóan.

EU források ismerete önbevallás alapján

Ha volt már korábban szervezetfejlesztés, milyen területet érintett?

Arra a kérdésre, hogy milyen tényező mennyire gátolja a civil szervezet fejlődését érdekes válaszok születtek. A legtöbb civil szervezet szerint gátolja a fejlődésüket a profi pályázatíró munkatárs, önkéntes hiánya a szervezetnél, valamint hogy nincs idő elmenni a civileknek szervezett rendezvényre, képzésekre. Az információhiány a célzott programokról gondot jelent minden második százalékuknál. Az állandó civil partnerek esetleges hiánya 40 százalékuknál jelent gondot, míg a megfelelő szaktudással bíró személy hiánya a szervezetnél, illetve, hogy csak önkéntesek dolgoznak a szervezetben, nincs főállású alkalmazott a célcsoportban minden harmadik civil szervezetnél a fejlődés gátja lehet.

A szervezetek eddigi projekttapasztalatai alapján komoly problémát jelentett a lobbytevékenység, a projektek pénzügyi fenntarthatóság, a támogatás idejének lejárta után a projektek pénzügyi fenntarthatósága, a jogszabályok ismerte és a pénzügyi tervezés. Ezen kompetenciák fejlesztése nélkülözhetetlen lesz a célcsoportban a programunk során.

Az együttműködések, partnerségek sikeressége sok mindenben múlhat. (természetesen a sikeresség összefüggésben van a problémákkal, mégis előkerülhetnek új szempontok a kérdés más irányból való megközelítésekor) Ezért megkérdeztük azt is, melyek azok a szempontok, amely egy hálózati együttműködés sikerességéhez hozzájárulhatnak.

A sikeres EU pályázatok megvalósításához szükséges ismeretekkel kapcsolatosan megállapítható, hogy alacsony a tudatos használat (tanulta és használja is), leginkább még a pénzügyi és szakmai tervezés esetében látható, de itt sem éri el az egyharmadot. A domináns válaszkategória azoké, akik bár nem tanulták az adott menedzsment ismeretet ám kénytelen alkalmazni, s ez sok veszélyt rejt magában.

Projekt megvalósítások probléma indexe

	PROBLÉMA INDEX SZÁZFOKÚ SKÁLÁN
Pénzügyi fenntarthatóság	78
Lobbytevékenység	69
A támogatás idejének lejárta után a projektek szakmai fenntarthatósága	61
Jogszábeli háttér ismerete	58
Speciális szakismeretek hiánya	57
Pénzügyi tervezés	54
Folyamatos szakmai tanácsadás hiánya	52
Szakmai program elkészítése	50
Az eredmények elterjesztése, közzététele	49
Minőségbiztosítás	48
Menedzsment hiányosságok (tervezési, döntés-előkészítési módszerek, eszközök)	47
Hozzáférés a pályázati információkhoz	46
Már működő partnerségi/együttműködési minták hiánya	43
Partnerszervezetek megtalálása	40
Pénzügyi beszámolók elkészítése	40
Szakmai beszámolók elkészítése	40

Olyan civil szervezetekről van szó, amelyek minden esetben kis apparátussal dolgoznak. 1-1 személytől nem várható el mindenfajta ismeret birtoklása, s azzal is tisztában kell lenniük, hogy amennyiben egy feladat meghaladja tudásukat, merjenek szakemberhez fordulni. (jogász, pályázatíró, stb.) Ehhez azonban szükség van egyfajta alapismeretre, hogy megfelelőképpen tudják a feladatokat megfogalmazni, majd értékelni és ellenőrizni is.